

Bijlage 1 Maatregelen terugdringen niet-gebruik in de afgelopen periode

Het Sociaal Cultureel Planbureau heeft in haar rapport 'Geld op de plank' (2007) het niet-gebruik van verschillende regelingen onderzocht (zowel gemeentelijke als landelijke regelingen). Die percentages (gebaseerd op gegevens uit 2003) verschilden per regeling, maar waren voor alle regelingen aan de hoge kant: tussen de 27% en 69% per regeling.

De voornaamste redenen voor niet-gebruik zijn dat burgers de regeling niet kennen, dat burgers denken dat ze geen recht hebben op een regeling, dat burgers geen behoefte hebben aan een regeling of dat burgers de transactiekosten of de benodigde inspanning bij een aanvraag te hoog inschatten.

De afgelopen jaren is aan vier doelstellingen gewerkt om het niet-gebruik tegen te gaan:

1. De klant weet dat er regelingen bestaan waar hij gebruik van kan maken: voorlichting
2. Vereenvoudiging van regelingen.
3. Het aanvragen is eenvoudig: ondersteuning van de klant bij het aanvragen (dmv formulierenbrigades).
4. De gemeente heeft in beeld wie van zijn inwoners recht heeft op voorzieningen (dmv een pilot bestandskoppeling en de samenwerking met intermediaire organisaties).

Hiervoor zijn de afgelopen periode de volgende maatregelen genomen:

1. De klant weet dat er regelingen bestaan waar hij gebruik van kan maken.

Bereken uw recht

Veel gemeenten hebben diverse methoden ingezet om mensen voor te lichten over regelingen waar zij mogelijk gebruik van kunnen maken, bv campagnes of activiteiten in de wijk. Met ondersteuning van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid is de website 'Bereken uw recht.nl' door Stimulansz en Nibud ontwikkeld: Dit is een instrument waarmee mensen relatief eenvoudig kunnen achterhalen welke regelingen er zijn en waar ze mogelijk voor in aanmerking komen. Ook intermediaire organisaties kunnen hiervan gebruik maken bij de dienstverlening aan hun cliënten. De site bestaat uit een landelijk gedeelte en een lokaal gedeelte, zodat een inwoner ook kan bekijken voor welke lokale regelingen hij mogelijk in aanmerking komt. Ruim één op de drie mensen in Nederland kan via internet binnen zijn gemeente beoordelen voor welke voorzieningen hij in aanmerking komt. Ik roep de gemeenten die nog niet deelnemen op om dat alsnog te doen. Die oproep zal ik o.a. via de Verzamelbrief doen. Ook de VNG zal zijn leden hiertoe oproepen.

SVB wordt verantwoordelijk voor de uitvoering van aanvullende bijstand aan ouderen

De Sociale Verzekeringsbank (SVB) heeft iedereen in beeld die AOW gaat ontvangen. Zij kan daardoor elke oudere met onvolledige AOW direct wijzen

op het bestaan van aanvullende algemene bijstand. Daarom hevel ik de verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de aanvullende bijstand aan ouderen over van gemeenten naar de SVB. Dit wetsvoorstel (32037) ligt thans in de Eerste Kamer. De SVB is dan het ene loket voor zowel AOW als aanvullende bijstand, wat ook het aanvragen makkelijker maakt. Bovendien maakt de SVB afspraken met gemeenten ter ondersteuning van hun minimabeleid. De SVB kan bijvoorbeeld de klanten erop wijzen dat hun gemeente nog meer minimavoorzieningen heeft zoals bijzondere bijstand. Uit onderzoek van de Inspectie Werk en Inkomen (IWI) uit het voorjaar van 2008 blijkt ook dat bij gemeenten die de uitvoering van de aanvullende bijstand hadden gemandateerd aan de SVB er een toename was van het gebruik van gemeentelijke minimaregelingen, zoals bijzondere bijstand.

Beleidsdoorlichting WWB65+, AOW, TW en ANW

In het kader van onderzoek naar niet-gebruik is een beleidsdoorlichting gaande met betrekking tot artikel 49 (van de begroting SZW). Het gaat hier om regelingen die de volgende algemene doelstelling hebben: zorgdragen voor adequate bescherming zonder activerende voorwaarden tegen de financiële risico's bij inkomensverlies. In concreto gaat het om de AOW, WWB 65+, TW en ANW. In deze beleidsdoorlichting wordt ingezoomd op het niet-gebruik van de genoemde regelingen. De uitkomsten van deze beleidsdoorlichting bieden naar verwachting nieuwe aanknopingspunten in het bevorderen van het gebruik van deze regelingen. In de SZW-begroting 2010 is aangegeven dat deze beleidsdoorlichting eind 2009 wordt afgerond. Dit blijkt helaas niet mogelijk te zijn. De beleidsdoorlichting zal in het voorjaar van 2010 aan de Tweede Kamer worden toegezonden.

2. De regelingen zijn eenvoudiger geworden.

De langdurigheidstoelage is gedecentraliseerd naar gemeenten, de Wet Tegemoetkoming Onderwijskosten en Schoolbijdrage is opgenomen in het kindgebonden budget en de huursubsidie is veranderd in huurtoeslag die samen met een aantal andere toeslagregelingen (zoals de zorgtoeslag) gebruik maakt van het geharmoniseerde begrippenkader van de Algemene wet inkomensafhankelijke regelingen. Begin 2009 zijn maatregelen genomen om de huurtoeslag te vereenvoudigen. De mogelijkheden voor verdergaande vereenvoudigingen van alle toeslagregelingen zijn onlangs geïnventariseerd in het Interdepartementaal Beleidsonderzoek Vereenvoudiging toeslagen.

Geautomatiseerde kwijtschelding.

Momenteel maken ruim 120 gemeenten gebruik van de geautomatiseerde kwijtscheldingstoets. Bij bijna 50% van de getoetste huishoudens leidde dit in 2009 tot een ambtshalve kwijtschelding. Samen met de Staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heb ik de overige gemeenten opgeroepen aan te sluiten op dit systeem. Ook hebben we extra middelen

ingezet, zodat er voldoende capaciteit bij het Inlichtingenbureau beschikbaar is. Ook de VNG zal haar leden oproepen hieraan deel te nemen.

Voor de gemeenten die hiermee nog niet werken heeft het Inlichtingenbureau in september en oktober van dit jaar speciale voorlichtingsbijeenkomsten georganiseerd. Ruim 120 gemeenten hebben daar hun belangstelling getoond en 64 daarvan hebben al besloten ook op de geautomatiseerde kwijtschelding over te stappen. In 2010 zullen dus tenminste 194 gemeenten meedoen.

Met een vijftal waterschappen is in augustus een testproject gestart. Zij gaan het systeem van de geautomatiseerde kwijtschelding komend jaar uitproberen voor de kwijtschelding van de heffingen van de waterschappen. Samen met de Staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat heb ik middelen voor deze pilot vrijgemaakt. Na aanpassing van de regelgeving waarbij de ervaringen met deze pilot als onderbouwing dienen, kunnen alle waterschappen in 2010 ook gebruik maken van gegevens over loon en uitkeringen afkomstig van het UWV. Omdat sommige gemeenten hun heffingen hebben uitbesteed aan waterschappen, en andersom, zal het bereik van de geautomatiseerde kwijtscheldingstoets dan flink kunnen toenemen.

3. Het aanvragen is eenvoudig.

Gemeenten zetten formulierenbrigades in om hun inwoners te ondersteunen bij het doen van een aanvraag. Er komt een handreiking beschikbaar voor gemeenten voor het opzetten van zo'n formulierenbrigade.

4. De gemeente heeft in beeld wie van zijn inwoners recht heeft op voorzieningen.

Hiervoor is een pilot uitgevoerd over gegevensuitwisseling, zie bijlage 2. Daarnaast stimuleer ik de samenwerking tussen gemeenten en intermediaire organisaties.

Samenwerking tussen gemeenten en intermediaire organisaties.

Met de organisatie van een bestuurlijke conferentie op 3 december 2008 en het laten ontwikkelen van een Toolkit is de samenwerking tussen gemeenten en intermediaire organisaties gestimuleerd.

De Toolkit is inmiddels aangeboden aan alle wethouders Sociale Zaken en alle voedselbanken. De Toolkit richt zich op de samenwerking tussen gemeenten en voedselbanken, maar ook op de samenwerking met andere maatschappelijke organisaties die zich bezighouden met armoedebestrijding. In 2008 heb ik een nul-meting laten uitvoeren naar de samenwerking tussen voedselbanken en gemeenten. De resultaten heb ik u in november 2008 aangeboden. In 2010 laat ik de één-meting uitvoeren. De resultaten van dit onderzoek zal ik u uiterlijk 1 september 2010 aanbieden.

Bijlage 2: Pilot gegevensuitwisseling

Er is een pilot uitgevoerd tussen de Belastingdienst en 16 gemeenten/Intergemeentelijke Sociale Diensten om via gegevensuitwisseling beter zicht te krijgen op de doelgroep. In de bijlagen vindt u de rapportage van het project met aanvullende informatie.

In het kader van het project zijn bijna 21.000 aanvragen bijzondere bijstand toegekend. Deze toekenningen zijn toe te schrijven aan de bestandskoppeling én het direct aanschrijven van de burger met het toepassen van de marketingmethoden. De 21.000 toekenningen zijn toegekend door een groep van vijf gemeenten. Ten opzichte van de totaal 63.500 geregistreerde ontvangers bijzondere bijstand van deze gemeenten is dat een toename van 33%. De bestandskoppeling is echter uitgevoerd door 16 gemeenten (waarbij de bestandskoppeling 588.000 signalen gaf). Slechts vijf van de zestien gemeenten hebben dus het hele proces doorlopen. De redenen daarvoor staan in de volgende alinea beschreven.

Het teruggekregen bestand na de bestandskoppeling was te grofmazig en moest rigoureuus worden bewerkt om een bestand over te houden wat bruikbaar was. Bij het verlenen van bijzondere bijstand wordt namelijk gebruik gemaakt van het besteedbare inkomen. Dit inkomen bestaat meestal uit loon, uitkering of pensioen. Voor de beoordeling op het recht op bijzondere bijstand en evt. andere lokale regelingen, wordt een norm gehanteerd die is gebaseerd op het (netto) besteedbaar inkomen (per huishouden).

De Belastingdienst leverde bij de bestandsuitwisseling de volgende inkomensgegevens: bij iemand die een aangifte inkomstenbelasting doet het verzamelinkomen en bij de overige personen het belastbaar loon (=totale loonsom over het jaar). Het verzamelinkomen (Belastingdienst) toegepast in de bestandsvergelijking bestaat uit het totaal van de inkomsten na aftrek van de aftrekposten (oa hypotheekrente). De verwerking van de gegevens heeft de gemeenten veel meer moeite en tijd gekost dan verwacht. Het bewerken van de gebruikte bestanden was voor hen zeer kennis- en arbeidsintensief.

De bestandskoppeling in de huidige setting heeft niet het beoogde resultaat opgeleverd. De gemeenten doen de aanbeveling om alternatieve bestandskoppelingstechnieken te onderzoeken om mensen met een inkomen onder de gemeentelijke inkomensgrens te traceren.

Ik neem de aanbevelingen van de gemeenten om alternatieve bestandskoppelingstechnieken te onderzoeken op dit moment niet over. De gemeenten doen de suggestie om gebruik te maken van toeslaggegevens. Het Ministerie van Financiën heeft aangegeven dat de toeslaggegevens onvoldoende geschikt zijn voor een gegevensuitwisseling. Toeslagen werken op basis van een voorschot. Het inkomen dat hierbij gebruikt wordt, is een schatting door de aanvrager. Gebleken is dat deze schattingen in

voorkomende gevallen niet overeenkomen met het werkelijk genoten inkomen.

Bovendien betreft, evenals het voor de belastingheffing gehanteerde inkomen, het inkomen voor de toeslagen het (bruto) verzamelinkomen en niet het door gemeenten benodigde besteedbare (netto) inkomen.

Het is op basis van de evaluatie niet aan te geven welk aandeel de bestandskoppeling heeft bij het bereiken van de doelgroep en welk aandeel de nieuwe marketingmethoden daarin hebben. Een beter bereik van de doelgroep kan deels ook gerealiseerd worden met nieuwe marketingmethoden zonder dat de bestandskoppeling heeft plaatsgevonden.

Ik geef daarom voorrang aan het beproeven van andere instrumenten om de doelgroep in beeld te krijgen. Zo zal de werkwijze van de automatische kwijtschelding gemeentelijke belastingen op andere terreinen gehanteerd gaan worden.